

Alenka Plos

Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor
Alenka.Plos@uni-mb.si

UDK: 81'374.82:33:378

Študenti ekonomije in poslovnih ved kot ciljni uporabniki dvojezičnih (strokovnih) slovarjev

UVOD

Strokovno področje ekonomije in poslovnih ved je zaradi raznolikosti in specializiranosti posameznih vej precej trd oreh za študente, ko je treba razumeti, napisati ali prevesti strokovno besedilo iz tujega, t. j. nemškega jezika v slovenski jezik ali obratno. Poleg tega strokovno izrazje zelo hitro nastaja, zaradi obsega in hitrosti nastajanja novih izrazov se hitro lahko zgodi, da različni avtorji neodvisno drug od drugega uvajajo različne izraze za isti pojem ali pa obratno, da isti izraz označuje različne pojme. Zato je potreba po poenotenju oziroma enotni rabi terminologije znotraj enega jezika in med jeziki velika. Prav tako je v okolju, kjer živimo, postalo učenje tujih jezikov zelo pomembno, saj je za oblikovanje Evrope kot družbe znanja, ki jo predvideva lizbonska strategija, bistvenega pomena, da bi vsi državljani obvladovali osnove vsaj dveh tujih jezikov. Sporazumevanje v tujih jezikih je zelo pomembno tudi za učinkovitejšo porazdelitev delovne sile v Evropi, saj je obvladanje jezika temeljni pogoj, ki evropskim državljanom omogoča mobilnost znotraj Evropske unije in prispeva k izoblikovanju evropskega trga delovne sile.

V procesu univerzitetnega in visokošolskega izobraževanja postajajo tuji jeziki vedno pogostejše sestavni del študijskih programov. Pridobivanje strokovnega znanja je povezano z znanjem tujega jezika, saj študenti črpajo informacije iz tujejezične strokovne literature, udeležujejo se predavanj v tujem jeziku (predavanja gostujočih profesorjev, študentske izmenjave). Pri nekaterih predmetih zadostuje pasivno znanje tujega jezika (npr. razumeti predavanje ali neko besedilo), na nekaterih stopnjah pa je potrebno tudi aktivno znanje (govorjenje in pisanje). Cilj pouka tujega strokovnega jezika pa ni samo posredovanje terminologije, njegov cilj mora biti tudi posredovanje jezikovnih spretnosti, ki študentom omogočijo, da lahko uporabljajo tujejezično strokovno literaturo in da obvladujejo pisno ter ustno komunikacijo v kasnejšem poklicnem in strokovnem okolju.

Slovarji so poleg učbenikov in slovnice pomemben pripomoček pri učenju in poučevanju tujega jezika. Študenti se pri učenju največkrat srečajo s splošnimi dvojezičnimi slovarji, kjer želijo najti ustrezen odgovor na vprašanja, ki se jim porajajo ob tujejezičnem (strokovnem) besedilu. Pogosto v njem ne najdejo strokovnih besed, ker so za splošni slovar preveč specializirane. Če pa že posežejo po strokovnem slovarju, jim ta ponavadi ne nudi dosti pomoči pri npr. prevajanju ali umeščanju v sobesedilo, saj dostikrat dvojezični slovarji, zlasti strokovni, vsebu-

jejo le naštevaneje prevodnih ekvivalentov, ti uporabniki pa potrebujejo, glede na uporabniško situacijo, tudi več informacij, npr. podatke o kolokacijah, zgledih rabe... .

V članku je predstavljena raziskava, s katero smo hoteli definirati ciljno skupino študentov ekonomije in poslovnih ved kot uporabnikov slovarja in za njihove potrebe zasnovati dvojezični nemško-slovenski strokovni učni slovar.

STROKOVNO PODROČJE EKONOMIJA IN POSLOVNE VEDE TER POSLOVNA NEMŠČINA

Izraz ekonomija izhaja iz grške besede oikonomía in pomeni gospodarstvo, uprava. Z ekonomijo ali gospodarstvom danes razumemo sestav institucij, preko katerih posamezniki v družbi usklajujejo svoje različne želje ali hotenja. Ekonomika pa je preučevanje in raziskovanje gospodarstva ali znanost o gospodarstvu (Colander 1995, 7, povz. po Rozman 1999a, 188). Ekonomika se kot znanost o gospodarstvu deli na makroekonomiko in mikroekonomiko. Makroekonomika se tako ukvarja s preučevanjem gospodarstva kot celote, razčlenjuje in raziskuje pojave, kot npr. zaposlenost, stopnja družbene proizvodnje, investicije, cene, gospodarska rast. Mikroekonomika pa raziskuje obnašanje posameznih ekonomskih osebkov na ravni posamezne potrošne celice (potrošnik, gospodinjstva, podjetje). Angloameriška strokovna literatura z izrazom ekonomika (economics) poimenuje znanost o gospodarstvu, in sicer z vidika celote (makroekonomika) in z vidika podjetja (mikroekonomika). Ločeno pa so razvili računovodstvo, poslovne vede in organizacijsko znanost (Rozman 1999b, 357). Treba pa je omeniti še nemški model, kjer poslovanje in organizacijo (in računovodstvo, pravo ter druga področja) pogosto združijo v ekonomiko podjetja (nem. Betriebswirtschaftslehre). Ta model je prevzela tudi Slovenija.

Ekonomске fakultete in različne visoke poslovne šole v Sloveniji v svojih programih ponujajo bogato bero ekonomskih in poslovnih študijskih smeri, če jih naštejemo samo nekaj: Ekonomija, Elektronsko poslovanje, Finance in bančništvo, Marketing, Management in organizacija poslovanja, Podjetništvo, Turizem,

In na vso to pisano paleto strokovnih področij se navezuje tuji strokovni jezik, v našem primeru je to poslovna nemščina ali nemški poslovni jezik, v nemškem jeziku najpogosteje zajet s terminom Wirtschaftsdeutsch. V strokovni literaturi zasledimo več definicij termina Wirtschaftsdeutsch, avtorji pa so si enotni, da je pojem zelo večplasten. Bolten (1991, 72) pravi: »Er schließt die Sprache der Wirtschaftswissenschaften ebenso ein wie die der Wirtschaftspolitik, der Börse oder den konsumorientierten Sprachgebrauch in Handel und Industrie. Die Vielfalt und Unterschiedlichkeit der Sprachverwendungsbereiche sowohl in vertikaler als auch in horizontaler Schichtung ist zweifellos bedingt durch die Heterogenität des Bereiches »Wirtschaft«. Hierin unterscheiden sich die Wirtschaftssprachen in fundamentaler Weise von anderen Fachsprachen wie etwa der Technik, der Medizin oder der Naturwissenschaften. » [Zajema tako jezik ekonomskih znanosti kot tudi jezik ekonomske politike, borze ali potrošniško orientirano rabo jezika v tr-

govini in industriji. Raznolikost in različnost področij rabe jezika tako v vertikalni delitvi kot tudi horizontalni sta nedvomno pogojeni s heterogenostjo področja »gospodarstvo«. In tukaj se jeziki ekonomije bistveno razlikujejo od drugih strokovnih jezikov kot npr. tehnike, medicine ali naravoslovja].

Bolten prikaže delitev poslovne nemščine izhajajoč iz komunikacije v velikem industrijskem podjetju. Če je podjetje vpeto v globalno gospodarstvo, potem nujno deluje na področju makro- in mikroekonomike. Prav tako pa je pomembna tudi njegova interna organizacija in s tem povezano funkcioniranje v globalnem gospodarstvu. Predlaga delitev na:

- jezik teorije,
- jezika poklica (nem. Berufssprache),
- praktično strokovni jezik (nem. fachbezogene Umgangssprache).

Nadalje Bolten diferencira jezik tudi po stopnjah glede na vrsto besedil in partnerje v komunikaciji :

Tabela 1: Diferenciacija poslovne nemščine glede na vrsto besedil in komunikacijskega partnerja (Bolten 1991, 75-76)

Vrsta besedil	Komunikacijski partnerji
a) Jezik teorije Monografije, poročila o raziskavah, učbeniki.	Znanstveniki, študenti (mikro- in makroekonomika, pravo, politika), vodje podjetij, področni vodje v podjetju, gospodarski politiki.
b) Jezik poklica Poslovna poročila, bilance, pogodbe, zapisniki, panožne in strokovne revije ter časopisi, sestanki v podjetju in zunaj njega.	Večinoma naštetih pod a), predstavniki operativnega menedžmenta, strokovni novinarji, strokovni prevajalci in tolmači.
c) Praktično strokovni jezik Poslovna pisma, reklamni oglasi, prospekti, poljudno- znanstvena besedila o gospodarskem dogajanju, pogajanja.	Večinoma naštetih pod a) in b), izvajalci v podjetju, potrošniki.

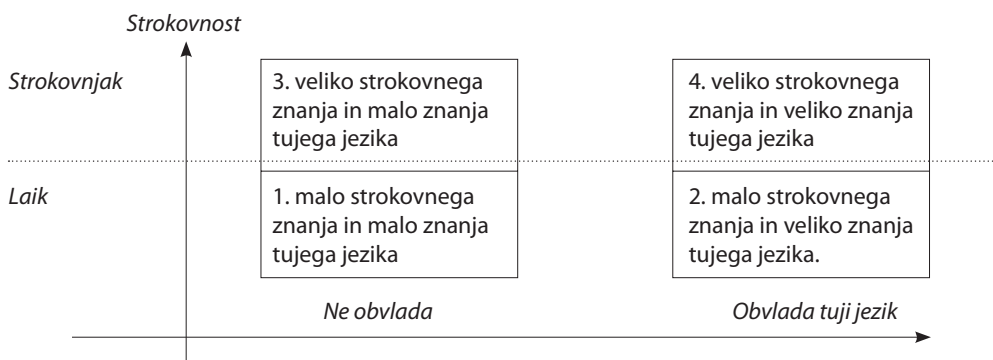
Študij pri predmetu Poslovna nemščina na Ekonomsko-poslovni fakulteti temelji na učbenikih za poslovno nemščino (ravni B1, C1), ki ponavadi od uporabnika zahtevajo ravnanje v konkretni poslovni situaciji (nem. handlungsorientierte Situationen) in delu z avtentičnimi strokovnimi besedili ter s časopisnimi članki z gospodarsko tematiko. Prav tako morajo študenti pri strokovnih predmetih uporabljati tujo strokovno literaturo (znanstveni in strokovni članki, monografije, ...), ki jim služi kot priprava za izpit ali iz nje črpajo informacije za pripravo različnih seminarskih nalog in referatov. Povečuje pa se delež študentov, ki se udeležujejo mednarodnih izmenjav študentov in poslušajo predavanja na tujih fakultetah v tujem jeziku. V takih situacijah so študentje prisiljeni k pisni in ustni komunikaciji in morajo dokazovati svoje razumevanje v tujem jeziku obravnavane snovi.

Lahko rečemo, da se glede na Boltново delitev v naši situaciji pri učenju nemškega poslovnega jezika prepletata uporaba jezika teorije in praktičnega strokovnega jezika, skupaj s pripadajočimi besedili.

SLOVARSKI UPORABNIKI IN UPORABNIŠKE SITUACIJE

Pri raziskovanju uporabniških situacij stoji uporabnik slovarja v središču. Tarp (1994, 236) je profil uporabnika dvojezičnih strokovnih slovarjev prikazal takole:

Tabela 2: Profil uporabnika dvojezičnih strokovnih slovarjev (Tarp 1994, 236)

Uporabnik bo uporabil slovar v zvezi z različnimi funkcijami, ki izhajajo iz različnih tipov in stopenj kompetenc. Glede na strokovno kompetenco uporabnikov lahko grobo razlikujemo med slovarjem za strokovnjake, slovarjem za polstrokovnjake (npr. študenti, strokovni prevajalci) in slovarjem za laike. Glede na tujejezično kompetenco pa lahko ločimo med strokovnim slovarjem za uporabnike z začetnim znanjem tujega jezika ali dobrim znanjem tujega jezika.

Uporabnik tipa 4 po dvojezičnem strokovnem slovarju verjetno ne bo posegal, razen v izjemnih primerih. Skupina 3 potrebuje strokovni slovar z velikim številom jezikovnih informacij (začetno znanje tujega jezika). Za skupino 2 (npr. prevajalci) lahko rečemo, da manjša kot je strokovna kompetenca, več informacij potrebuje prevajalec iz strokovnega slovarja. Uporabniki iz skupine 1 bodo v dvojezičnem strokovnem slovarju iskali tako strokovne kot jezikovne informacije.

V okviru dodiplomskega univerzitetnega študijskega programa na Ekonomsko-poslovni fakulteti je vsa tri leta obvezen predmet Tuji poslovni jezik (angleški poslovni jezik ali nemški poslovni jezik), na visokošolskem programu pa je predmet Tuji poslovni jezik obvezen prvo leto za vse smeri, v drugem in tretjem letniku pa je obvezen na nekaterih smereh ali pa je izbirni predmet. Na drugi študijski stopnji tujega jezika ni. S poslovno nemščino kot študijskim predmetom se študenti torej srečajo v prvem letniku študija, večina pa jih že ima predznanje tujega jezika na nivoju B1/B2 po Evropski lestvici znanja tujih jezikov (CEFR – Common European Framework of Reference for Languages). Njihovo strokovno znanje je izključno teoretično, so na začetku svoje poklicne oz. strokovne poti, premorejo pa relativno dobro znanje tujega jezika, ki ga nadgrajujejo s tujim jezikom stroke.

Glede na zahteve študijskega programa stojijo v ospredju predvsem recepcija in produkcija besedil v tujem jeziku (branje različnih besedil, pisanje poslovnih pisem in povzetkov v tujem jeziku) in v maternem jeziku (priprava seminarskih nalog, nastopov in predstavitev, kjer črpajo iz tuje literature). Lahko bi jih lahko uvrstili med uporabnike tipa z malo znanja tujega jezika in malo strokovnega znanja in ali uporabnike z malo strokovnega znanja in veliko znanja tujega jezika.

RAZISKAVA IN UGOTOVITVE

Pri raziskavi je bila uporabljena oblika pisnega vprašalnika, ki je časovno manj zamuden in je izvedljiv z večjo skupino izpraševancev. Raziskava je bila izvedena med študenti Ekonomsko-poslovne fakultete, ki se poslovne nemščine učijo kot prvi tuji jezik in z njo smo želeli ugotoviti:

- kakšne izkušnje imajo študentje z uporabo slovarja,
- kategorizirati uporabniške situacije,
- ali lahko nemško-slovenski slovar tudi služi za produkcijo tujem jeziku?

Anketirani študenti imajo za sabo različno število let učenja tako nemškega jezika in tudi poslovne nemščine. Prav tako prihajajo iz različnih dodiplomskih študijskih programov – univerzitetnega in visokošolskostrokovnega.

Pomembna omejitev je, da sta na slovenskem trgu trenutno samo dva slovarja jezikovnega para slovenščina-nemščina za področje poslovnih ved in ekonomije, to sta Nemško-slovenski poslovni slovar (Muster, 1996) oz. Slovensko-nemški poslovni slovar (Rac, 2001). Na trgu je sicer še Trijezični poslovni slovar: nemško-slovensko-angleški (Potočnik, Gledhill 2005), ki pa vsebuje samo navedbe iztočnic in njihove ekvivalente v angleškem in nemškem jeziku. Vsi ostali so splošni dvojezični slovarji, ki jih verjetno študentje največ uporabljajo in ki predvidoma ne vsebujejo strokovnega besedišča, ki ga študentje ekonomije in poslovnih ved za svoj študij in kasnejše delo potrebujejo.

Iz rezultatov je vidno, da študenti EPF najpogosteje uporabljajo splošni dvojezični slovar, kar je pričakovani rezultat, saj je teh slovarjev na trgu daleč največ. Študenti so sicer povedali, da so ponavadi pri nakupu slovarja odločilne njihove potrebe, vendar pa bi glede na to, da najpogosteje v slovarju iščejo strokovne besede in imajo občasno tudi težave najti te besede, sklepali, da njihove potrebe in dejanski nakup niso usklajeni. Kot bolj ali manj (ne)veščim uporabnikom jim trg ne ponuja kaj dosti slovarjev za določeno strokovno področje, zato pač posežejo po prevladujoči vrsti, to so splošni dvojezični slovarji. Navodil za uporabo slovarjev v veliki meri ne uporabljajo, kar se tiče informacij v slovarskih pred- in zabesedilih, pa največkrat iščejo slovnične informacije in sicer sezname nemških nepravilnih glagolov. Slovarje večinoma uporabljajo pri samostojnem študiju doma (npr. priprava seminarskih nalog, nastopov). V slovarju najpogosteje iščejo informacije v navedbah ekvivalenta, slovničnih navedbah, navedbah, kako se iskana beseda piše, definicijo oz. razlago besede ter zglede rabe. Pri produkciji v tujem jeziku večinoma poleg slovensko-nemškega slovarja uporabljajo tudi druge vire, višji letniki uporabijo v tem primeru tudi nemško-slovenski slovar. Višji letniki so zahtevnejši uporabniki dvojezičnih slovarjev, saj glede na študijske zahteve v

višjih letnikih, kjer je več samostojnega dela in morajo preštudirati več strokovne literature v tujem jeziku, pogosteje naletijo na določen jezikovni problem, zaradi katerega morajo poseči po slovarju. Pri prevajanju tujega besedišča v materni jezik tudi opazijo, da je razlika med razumevanjem tujega jezika (samo zase) in podajanjem tujejezičnih strokovnih informacij v maternem jeziku. Soočeni so s problemom, ko npr. tujejezično poved razumejo, manjkajo pa ustrezni ekvivalenti v maternem jeziku.

Rezultatov teh vprašalnikov zaradi majhnega števila anketiranih ne moremo posplošiti, se pravi, ne moremo jih upoštevati pri zasnovi slovarja za popolnoma drugo ciljno skupino (npr. prevajalci). Za samo zasnovu makro- in mikrostrukture nemško-slovenskega strokovno (učnega) slovarja za potrebe študentov ekonomije in poslovnih ved pa lahko na podlagi rezultatov izpostavimo naslednje smernice:

- predvideni uporabniki dvojezične slovarje večinoma uporabljajo pri samostojnem študiju doma (npr. priprava seminarских nalog, nastopov),
- ciljna skupina v slovarjih najpogosteje išče informacije v navedbah ekvivalenta, slovničnih navedbah, navedbah, kako se iskana beseda piše, definicijo oz. razlago besede ter zglede rabe. Iščejo tudi izpeljanke in zloženke,
- v slovarskih pred- in zabesedilih iščejo slovnične informacije,
- nemško-slovenski slovar uporabljajo tudi za produkcijo v nemškem jeziku.

PREDLOG ZASNOVE DVOJEZIČNEGA STROKOVNEGA UČNEGA SLOVARJA ZA ŠTUDENTE EKONOMIJE IN POSLOVNIH VED

Dvojezični učni slovarji in tudi dvojezični strokovni slovarji šele v zadnjem času stopajo v ospredje leksikografije. Schaefer za strokovne (dvojezične) slovarje navaja naslednje funkcije (prim. 1994, 13):

- pomoč pri recepciji in produkciji strokovnih besedil,
- pomoč pri prevodu strokovnih besedil,
- služijo strokovni komunikaciji (med strokovnjaki znotraj ene stroke ali med strokovnjaki različnih strok),
- pomoč pri pridobivanju in posredovanju strokovnega znanja,
- pomoč pri usvajanju strokovnega besedišča tako v materinščini kot tudi v tujem jeziku,
- normiranje strokovnih izrazov določenega strokovnega področja,
- služijo kot zgodovinski viri za dokumentacijo razvoja posameznih strok in strokovnih jezikov.

Ker je večina dvojezičnih strokovnih slovarjev zasnovana kot pripomoček strokovnjakom, ki se ukvarjajo z isto stroko, govorijo pa različne materne jezike, so po navadi sestavljeni kot glosarji z iztočnico v izhodiščnem jeziku in ekvivalenti v ciljnem jeziku. Študentom slovarji, ki so narejeni za strokovnjake, ne morejo veliko pomagati, ker jim same navedbe ekvivalentov ne ponudijo širših informacij, ki bi jih študenti kot začetniki na strokovnem področju potrebovali, da bi uspešno dekodirali ali kodirali strokovno besedilo v tujem jeziku. Njihova strokovna terminologija je v nastajanju, tako v maternem kot tudi v tujem jeziku, zato jim tudi slovar predstavlja učni pripomoček.

Učna leksikografija (nem. Lernerlexikographie) izhaja pri sestavi učnih slovarjev iz specifičnih potreb učencev, ki se določenega jezika učijo. Terminologija pa ni povsem enotna. V angleščini se običajno uporablja termin (enojezični/dvojezični) learner's dictionary, v nemščini pa se pojavljata termina Lernwörterbuch ali Lernerwörterbuch. Termin Lernerwörterbuch je nemški izraz za angleški learners' dictionary, ki v angleščini pomeni tip slovarja, namenjenega tujim učencem za širjenje tujejezične kompetence, in ki torej že od začetka v ospredje postavlja uporabnika, ki se tujega jezika uči¹. Na začetku so bili ti slovarji večinoma enojezični, v zadnjih letih pa se je zgodil premik in učencem tujih jezikov danes moderna učna leksikografija ponuja poleg enojezičnih tudi dvojezične učne slovarje.² To so predvsem t.i. bilingvalizirani (ang. bilingualized) učni slovarji, ki so nekakšni križanci med enojezičnim slovarjem (pomenskim – nem. Bedeutungswörterbuch) in dvojezičnim (prevajalskim) slovarjem (prim. Hartmann 1994). Ti slovarji predvsem kombinirajo enojezično razlago v ciljnem (tujem) jeziku z ekvivalenti v maternem jeziku in bolj ali manj služijo samo razumevanju. To pa uporabniku ne pomaga kaj dosti, če želi uporabiti tujo besedo v sobesedilu v ciljnem (tujem) jeziku.

Termin Lernwörterbuch pa definira cilj slovarja, učenec naj se po možnosti nauči vse, kar vsebuje slovar. Uporabnik želi z tem učnim slovarjem predvsem ponoviti svoj besedni zaklad in ga razširiti.

Učni slovar mora vsebovati razumljive razlage in navedbe primerov rabe, iz katerih učenec lahko razbere rabo iztočnice v različnih kontekstih. Prav tako je učni slovar pripomoček pri produkciji besedil, zato učenec tujega jezika potrebuje navedbe o izgovorjavi, pravopisu, slovničnih posebnostih, kolokacijah, stilističnih posebnostih. Pri uporabi enojezičnega učnega slovarja učenec sicer lahko razume pomen, ne najde pa ustreznega ekvivalenta v svoji materinščini. Pravo ali napačno razumevanje ali izbira besede pa lahko odločilno vpliva na njegovo razumevanje ali prevod besedila. Dvojezična predstavitev besedišča v slovarju ima prednost, da izrabimo tudi učenčeve kompetence v maternem jeziku. Kajti ko se učimo ali spoznavamo tujejezične besede, jih tako ali tako povezujemo z ekvivalenti v materinščini. Izogibanje prevajanju nima smisla, ravno nasprotno, učenje lahko še oteži in podaljša. Pri zasnovi slovarja izhajamo tako iz termina učni slovar v smislu bilingvalizirani Lernerwörterbuch, ki ga bo učenec tujega jezika (študent) uporabljal za razumevanje besedila v tujem jeziku in za njegov prevod.

Zasnova dvojezičnega strokovnega učnega slovarja za potrebe študentov ekonomije in poslovnih ved je torej namenjena uporabnikom, ki imajo določeno predznanje tujega jezika (najmanj B 1) in posedujejo bolj malo strokovnega znanja. Slovar jim služi za širjenje strokovnega besedišča v tujem in maternem jeziku in kontrolo, kadar postanejo negotovi glede jezikovne norme tujega jezika.

Zasnovan slovar naj jim ponudi diferencirano besedišče, po načelu »manj je več«, število navedb iztočnic v slovarju ne bo preseгло 5.000. Iztočnice črpamo iz več virov: iz besedišča certifikata Deutsch für den Beruf in iz učbenikov poslovne

¹ Npr. Hornby, A. S., Gatenby, E. V., Wakefield, H. (1942): *Idiomatic and Syntactic English Dictionary*. Tokyo. (Izdan kot *A Learner's Dictionary of Current English* by Oxford University Press, 1948)

² Npr. *Vox English and Spanish Learner's Dictionary* (1998). Bilingual edition. Chicago.

nemščine (npr. Unternehmen Deutsch ter Wirtschaftskommunikation Deutsch), poudarek pa je na bogatejši mikrostrukturi, ki je uporabniku prijazna. Težišče je predvsem na razumljivosti danih informacij in njihovi preglednosti, kar dosežemo tako z dobro strukturirano mikrostrukturo slovarskega sestavka, ki je usmerjena na potrebe učenca, kot tudi z vizualnimi pripomočki in barvami.

Pri zasnovi slovarskega sestavka izhajamo iz Wiegandovega koncepta slovarske mikrostrukture. Osnovni slovarski sestavek je po Wiegandu (1989) sestavljen iz najmanj dveh funkcionalnih leksikografskih besedilnih segmentov, to sta oblikovni komentar (nem. Formkommentar – FK) in pomenski komentar (nem. Semantischer Kommentar – SK). K oblikovnemu komentarju spada leva jedrna struktura (nem. linke Kernstruktur), k pomenskemu pa desna jedrna struktura (nem. rechte Kernstruktur). Pomenski komentar ima lahko podkomentarje, v tem primeru govorimo o integratu. K oblikovnemu komentarju spadajo npr. navedbe o obliki iztočnice, navedba o pravopisu, o izgovorjavi, o spolu, množini, tudi netipografski strukturni zaznamovalci³, ki so sestavni del oblikovnega komentarja. K pomenskemu komentarju pa spadajo navedbe pomena, navedbe sopomenk, protipomenk, navedbe zglede rabe, stilne navedbe in seveda tudi netipografski strukturni zaznamovalci. Wiegand (1989, 433) našteje preko 60 tipov navedb. Grafično lahko predstavimo strukturo slovarskega sestavka z grafom drevesne strukture (nem. Baumgraph), ki je lahko komentiran. Ločimo strukturografe (nem. Strukturograph) in splošno strukturno podobo (nem. allgemeines Strukturbild). Iz njih je razviden pregled struktur slovarskega sestavka. Slovarski sestavek lahko preučujemo glede na njegove različne interne strukture (npr. struktura naslavljanja, iskalna struktura, pozicijska struktura, itn.)⁴, med katerimi so seveda povezave. Med najpomembnejšimi strukturami je mikrostruktura, ki je »geordnete Menge derjenigen Beziehungen, in denen die jeweils unterschiedenen artikelinternen Angaben zueinander stehen, sowie die Menge aller dazu isomorphen Beziehungsgefüge.«⁵

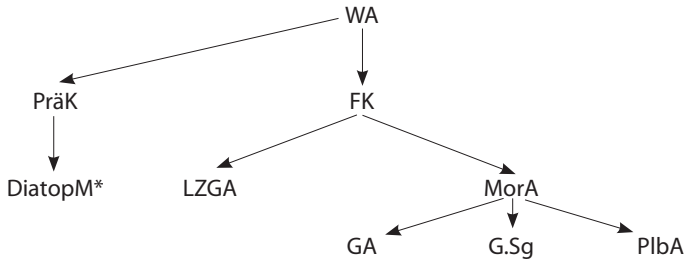
[... ki je urejena množica tistih odnosov, v katerih stojijo skupaj vsakokrat razlikovane navedbe v slovarskem sestavku kot tudi množica vseh izomorfnih odnosnih struktur.] (Wiegand 1989, 422). Poskusni slovarski sestavek temelji na semiintegrirani mikrostrukturi, ki omogoča uporabniku boljšo preglednost, saj je vsak komentar v svojem besedilnem bloku, ki so med seboj ločeni z netipografskimi zaznamovalci.

V oblikovni komentar uvrstimo navedbo iztočnice, slovnične navedbe (za nemško iztočnico) in v prekomentarju, pred oblikovnim komentarjem, diatopične oznake (kadar gre za tipični avstrijski ali švicarski izraz). V primeru 1 je v obliki komentiranega strukturografa prikazan oblikovni komentar za samostalniško navedbo iztočnice:

³ Strukturni zaznamovalci uporabniku dajejo informacije o slovarski obliki, tako da zamejujejo in označujejo posamezne dele mikrostrukture. Lahko so tipografski (različne vrste pisav) in netipografski. Sem spadajo ločila, arabske in rimske številke, različne vrste oklepajev, poševnic, različni simboli (npr. ♦*Ⓢ).

⁴ Prim. Bergenholtz/Tarp/Wiegand (1999, 1767).

⁵ Z izomorfijo meni Wiegand strukturno enakost glede na število navedb, njihov linearni vrstni red in njihov namen (ibid, 440).

Razlaga okrajšav: WA (Wörterbuchartikel) = slovarski sestavek, FK (Formkommentar) = oblikovni komentar, PräK (Prätkommentar) = prekomentar, LZGA (Lemmazeichengestaltung) = navedba oblike iztočnice, DiatopM (diatopische Markierung) = diatopična oznaka, MorA (Morphologieangabe) = morfološka navedba, GA (Genusangabe) = navedba spola, G.Sg (Genitiv Singular) = navedba roditeljske oblike v ednini, PlbA (Pluralbildungsangabe) = navedba množine

Primer 1: Primer oblikovnega komentarja za samostalniško navedbo iztočnice

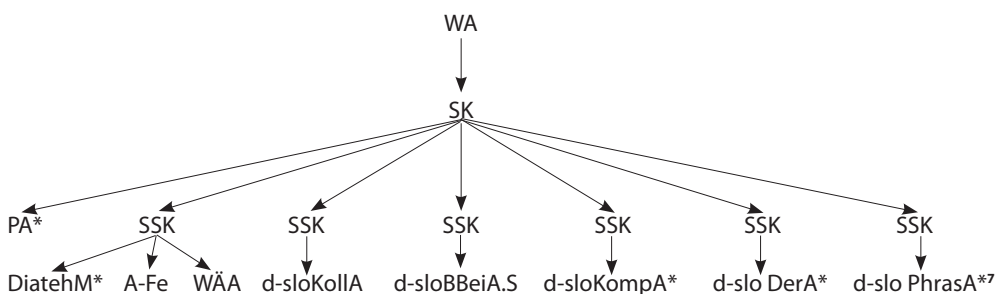
V pomenskem komentarju pa sledi naprej strokovna razlaga iztočnice v nemščini. V izhodiščnem jeziku zato, ker na ta način slovar pripomore tudi k širjenju aktivnega besedišča. Prav tako se razlage prenašajo iz originalnih strokovnih virov v izhodiščnem jeziku in se ni treba ubadati s strokovno ustreznim prevodom v ciljni jezik. Razlaga vsebuje tudi diatehnične oznake in, če je potrebno, tudi diatopične oznake. Sledijo navedbe ekvivalentov in navedbe kolokacij s prevodom. Za razumevanje besedil je potrebno manj kolokacij v slovarju (Bergenholtz/Tarp 1994, 409). Večje število kolokacij potrebujejo polstrokovnjaki - študenti za pisanje besedil v tujem jeziku. In ker iz rezultatov vprašalnikov izhaja, da si pri produkciji tujih besedil tudi pomagajo z nemško-slovenskim slovarjem, jih bomo navedli precej. Pri navedbah kolokacij bodo v ospredju štirje tipi kombinacij: pridevnik - samostalnik, samostalnik - glagol, glagol - samostalnik, glagol - predlog. V ta blok uvrstimo tudi stalne glagolske besedne zveze (nem. Funktionsverbgefüge). Navedbam kolokacij sledijo navedbe dejanskih zgledov rabe, ki bodo prevedeni tudi v slovenščino. Dobro izbrani zgledi dejanske rabe, ki osvetljujejo v naravnem kontekstu vsebine pojmov in po možnosti tudi razmejitve nasproti drugim pojmom, so tudi pomoč za nekoga, ki se uči tujega strokovnega jezika (Bergenholtz 1994, 431). Če je strokovno in/ali jezikovno znanje nizko, potem je zgled vsekakor treba tudi prevesti. Analiza vprašalnikov je tudi pokazala, da študenti v slovarju velikokrat iščejo zloženke in izpeljanke, ki so v strokovnem besedišču pogostejše kot v splošno pogovornem, saj zloženke odgovarjajo kriteriju jezikovne ekonomičnosti in so za strokovnjaka uporabnejše kot pa daljši oziralni stavki ali pa kompleksna pojasnila. Navedene bodo zloženke, kjer je iztočnica prvi del zloženke, označen bo tudi spol in bodo prevedene. Zloženke, ki so semantično izolirane ali pa jim je smiselno dodati strokovno razlago, bodo navedene kot samostojna iztočnica. Sledijo navedbe izpeljank s prevodom.

V slovarski sestavek bodo v zadnjem besedilnem bloku vključene tudi navedbe frazeologizmov. Študenti kot ciljni uporabniki imajo pogosto tudi opravka z nemškimi besedili z gospodarsko tematiko v časopisih (nem. Wirtschaftspresse). Jezik v časopisnih gospodarskih besedilih in specializiranih besedilih v eni značilnosti močno odstopa od značilnosti strokovnih jezikov in sicer, da tu pogosteje

najdemo frazeologizme kot v strokovnih besedilih oziroma strokovnem jeziku.⁶ Besedila imajo tako bolj ekspresivno čustven značaj in bralcu opisujejo gospodarske vsebine nazorno in hkrati humorno. S to čustveno noto dosežejo pri bralcu zanimanje za besedilo. Ker se bo študent pri branju časopisnih gospodarskih besedil z njimi pogosto srečal, je tudi navedba frazeologizmov potrebna.

Posameznim slovarskim sestavkom bo sledila še enciklopedična navedba v obliki vstavljenega besedila v bližini navedbe iztočnice in navaja predvsem specifične kulture in gospodarske informacije.

V primeru 2 je prikazan strukturograf pomenskega komentarja:

Razlaga okrajšav: WA (Wörterbuchartikel) = slovarski sestavek, SK (semantischer Kommentar) = pomenski komentar, SSK (sematischer Subkommentar) = pomenski podkomentar, PA (Polysemieangabe) = navedba o polisemiji, DiäteM (diatechnische Markierung) = diatehnična oznaka, A-Fe (Angabe zur fachlichen Erklärung) = navedba strokovne razlage, WÄA (Wortäquivalentangabe) = navedba ekvivalenta, d-sloKolla (d-slo Kollokationsangabe) = navedba nemške in slovenske kolokacije, d-sloBBeiA.s (d-slo Belegbeispielangabe mit Satzbeispiel) = navedba nemškega in slovenskega dejanskega zglada rabe; d-slo KompA (d-slo Kompositumangabe) = navedba nemške in slovenske zloženke, d-sloDerA (d-slo Derivationsangabe) = navedba nemške in slovenske izpeljanke, d-sloPhrasA (d-slo Phrasemangabe) = navedba nemškega in slovenskega frazeologizma

Primer 2: Zasnova pomenskega komentarja poskusnega slovarskega sestavka

V slovar vključimo tudi spremljevalna besedila. V predbesedilih bodo navodila za uporabo slovarja kratka in pregledno ponazorjena na konkretnem slovarskem sestavku. Poleg navodil je treba v predgovoru na kratko opredeliti ciljno skupino slovarja in namen slovarja ter na kratko predstaviti tudi strokovno področje, ki ga slovar zajema. V predbesedilo je smiselno umestiti tudi slovarsko slovnico, in sicer: tabelo s pridevniško sklanjatvijo, sklanjatvijo samostalnika in zaimkov v nemščini, tabelo nepravilnih nemških glagolov, krajšo razlago tvorbe trpnika v nemščini, seznam predlogov in njihove vezave s skloni ter spregatev pridevnika. V okviru slovarske slovnice bodo predstavljeni tudi nekateri produktivni besedo-

⁶ Michael Duhme (1991) je z raziskavo korpusa strokovnih revij nemškega gospodarstva ter znanstvenih gospodarskih besedil ugotovil, da je frazeologizmov v znanstvenih besedilih zelo malo, medtem ko so v časopisnih besedilih z gospodarsko tematiko zelo pogosti. Duhme uporabi tudi termin frazeologizmi jezika gospodarstva (nem. wirtschaftsprachliche Phraseologismen) Od 2.300 najdenih frazeologizmov jih je 400 vezanih na jezik gospodarstva, npr. *eine Dividende ausschütten* (Buhofer/Burger 1992, 17-18).

⁷ Z zvezdico označene navedbe niso nujno sestavni del pomenskega komentarja (zaradi lastnosti navedene iztočnice). V pomenskih podkomentarijih so lahko vključene še navedbe kazalk ter navedbe okrajšav (AbkA).

tvorni postopki: kako v nemščini zlagamo besede, z razlago veznega elementa – s – in izpeljanke s priponami, posebej za samostalniki, glagol in pridevnik. Prav tako spadata v predbesedila seznam in razlaga vseh uporabljenih kratic v slovarju. Smiselno je vključiti še abecedni seznam dežel (dvojezičen) in iz imen dežel izpeljane narodnosti in pridevnike. Med zabesedila pa bodo uvrščena naslednja besedila: mednarodne transportne klavzule, kako opisujemo grafe (prikazani bodo različni tipi grafov), vzorci poslovnih pism in e-sporočil (v nemškem in slovenskem jeziku) ter viri za navedbe zgledov rabe v slovarskih sestavkih⁸.

Kapital s <- s, - e/Kapitalien> **1.(Bw):** *In der Betriebswirtschaftslehre der Gesamtwert aller betrieblichen Sach- und Finanzmittel; im betrieblichen Rechnungswesen der dem Vermögen eines Unternehmens auf der Passivseite in gleicher Höhe gegenüberstehende Bilanzposten, der Auskunft über die Herkunft der dem Unternehmen in Form von Geld oder Sachwerten zur Verfügung stehenden Mittel gibt: **(Ekp)** kapital;*

2. (Vw): *im volkswirtschaftlichen Sinn alle an der Erzeugung von Gütern beteiligten materiellen und immateriellen Produktionsmittel (Kapitalstock) wie Fabriken, Anlagen Maschinen, Werkzeuge, Lagerbestände, der Wissenstand der Beschäftigten, Patente usw.:* **(Ma)** kapital;

❖ **eingezahltes K.** vplačan kapital; **frisches K.** svež kapital; **intellektuelles K.** intelektualni kapital; **menschliches K.** človeški kapital (**SIN** Humankapital); **das K. anlegen** naložiti kapital; **das K. aufstocken** povečati kapital, dokapitalizirati; **das K. bereitstellen** zagotoviti kapital; **das K. erhalten** prejeti kapital; **das K. erhöhen** zvišati kapital; **das K. herabsetzen** zmanjšati kapital; **das K. verlieren** izgubiti kapital; **das K. stecken in** vtakniti kapital v; **über das K. verfügen** razpolagati s kapitalom;

📖 »Wir brauchen kein zusätzliches Kapital, sondern vor allem qualifiziertes Personal,« sagte Toeller. «Ne potrebujemo dodatnega kapitala, ampak predvsem kvalificirano osebo» je dejal Toeller. (HB 174 /07, 20) Die Bank Gutmann hat ihr Kapital in Anleihen zwischen drei und fünf Jahren gebunden. Banka Gutmann je svoj kapital vezala v obveznicah na tri do štiri leta. (HB, 55/06, 30)

© **Kapitalanlage f** kapitalaska naložba; **Kapitalbedarf f** potreba po kapitalu; **Kapitalertragssteuer f** davek na dobiček iz kapitala; **Kapitalflucht f** beg kapitala; **Kapital-**

⁸ Viri zgledov rabe bodo navedeni v zabesedilu, spletni viri bodo številčeni, pri tiskanih člankih in besedilih pa bo samo kratka navedba vira v slovarskem sestavku, celoten vir pa bo naveden v zabesedilih.

geber m dajalec kapitala; **Kapitalgewinn m** kapitalski dobiček; **Kapitalkosten nur Pl.** stroški kapitala; **Kapitalmarkt m** kapitalski trg; **Kapitalverlust m** kapitalska izguba; **Kapitalzuwachs m** prirast kapitala; **Kapitalist m** kapitalist; **Kapitalisierung f** kapitalizacija; **Kapitalismus m** kapitalizem; **kapitalistisch** kapitalističen
 ♦ **aus etwas Kapital schlagen** kovati dobiček iz česa

Primer 3: Poskusni slovarski sestavek: primer samostalnika

ZAKLJUČEK

V procesu univerzitetnega, visokošolskega in tudi vseživljenjskega izobraževanja postajajo tuji jeziki vedno pogostejše sestavni del učnih programov. Tudi pridobivanje strokovnega znanja je povezano z znanjem tujega jezika, saj učeči se črpajo informacije iz tujejezične strokovne literature, udeležujejo se predavanj v tujem jeziku (predavanja gostujočih profesorjev, študentske izmenjave). V nekaterih situacijah zadostuje pasivno znanje tujega jezika (npr. razumeti pogovor ali neko besedilo), na nekaterih stopnjah pa je potrebno tudi aktivno znanje (govorjenje in pisanje). V Sloveniji strokovnih učnih nemško-slovenskih ali slovensko-nemških slovarjev za področje ekonomije in poslovnih ved na trgu ni. Zasnovani dvojezični strokovni učni slovar ciljni skupini uporabnikov lahko ponudi pomoč pri usvajanju in utrjevanju novega strokovnega besedišča, prav tako pa lahko z njegovo uporabo razširijo svoje tujejezične kompetence. Ciljne skupine uporabnikov pa so poleg študentov ekonomskih fakultet in poslovnih šol lahko še študenti prevajalstva in tudi zaposleni v podjetjih, ki imajo pri svojem delu opravka z nemško govorečimi deželami (Avstrija, Nemčija, Švica). Nena zadnje sta Nemčija in Avstrija najpomembnejši trgovinski partnerici Slovenije. Pomembno je, da pri sestavljanju slovarja sodeluje interdisciplinarna skupina, sestavljena iz leksikografov, jezikoslovcev in strokovnjakov s področja ekonomije in poslovnih ved.

Predlagana zasnova slovarja je lahko primerna tudi za spletni slovar. Spletni slovarji se lahko tekoče prilagajajo spreminjanju in nastajanju strokovnih izrazov in tak slovar lahko vedno širimo in izboljšujemo z manjšimi stroški, kot velja za tiskane slovarje. Lahko ga nadgradimo še z interaktivnim učnim gradivom in večjezičnim slovarjem. Na ta način lahko vzpostavimo tehnološko informacijsko-komunikativno infrastrukturo za širši krog uporabnikov (e-vključenost) in hkrati razvijemo izobraževalni spletni vir (e-izobraževanje).

BIBLIOGRAFIJA

Bergenholtz, Henning, Tarp Sven/H.E. Wiegand (1999) Datendistributionsstrukturen, Makro- und Mikrostrukturen in neuen Fachwörterbüchern. L. Hoffmann, H. Kalverkämper, H.E. Wiegand (ur.) *Fachsprachen – Languages for Special*

- Purposes. Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. 2 Halbband.* Berlin/New York : De Gruyter, 1762-1832.
- Bergenholtz, Henning (1994) Beispiele in Fachwörterbüchern. Schaefer, Burkhard/ Bergenholtz, Henning (ur.). *Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern.* Tübingen: Narr, 421-439.
- Bergenholtz, Henning/Tarp Sven (1994) Mehrworttermini und Kollokationen in Fachwörterbüchern. Schaefer, Burkhard/Bergenholtz, Henning (ur.) *Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern.* Tübingen: Narr, 384-419
- Bolten, Jürgen (1991) Fremdsprache Wirtschaftsdeutsch: Bestandaufnahme und Perspektiven. Bernd - Dietrich Müller (ur.) *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation.* München: Iudicium, 71-91
- Duhme, Michael (1991) Phraseologie der deutschen Wirtschaftssprache. Eine empirische Untersuchung von Phraseologismen in journalistischen Fachtexten. Diss. Essen.
- Hartmann, Reinhold R.K (1994) Bilingualised Versions of learners' dictionaries. *Wörterbücher und ihre Benutzer. FLuL 23,* 206-220.
- Rozman, Rudi (1999a) Razmerja med poslovanjem, organizacija in ekonomijo ter med pripadajočimi znanostmi. *Organizacija: revija za management, informatiko in kadre 4,* 185-191.
- Rozman, Rudi (1999b) Ekonomika podjetja: poslovanje, organizacija, računovodstvo, pravo in še kaj. *Organizacija: revija za management, informatiko in kadre 7,* 357-364.
- Schaefer, Burkhard (1994) Zu einer Theorie der Fachlexikographie. Schaefer, Burkhard/Bergenholtz, Henning (ur.) *Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern.* Tübingen: Narr, 11- 41.
- Tarp, Sven (1994) Funktionen in Fachwörterbüchern. Schaefer,Burkhard /Bergenholtz, Henning (ur.) *Fachwissen und seine Repräsentation in Wörterbüchern.* Tübingen: Narr, 229-246.
- Wiegand, Herbert Ernst (1989b) Der Begriff der Mikrostruktur: Geschichte, Probleme, Perspektiven. F.J. Hausmann, O. Reichmann, H.E. Wiegand in L. Zgusta (ur.), *Wörterbücher Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. 1. Tlb.* Berlin/NewYork:De Gruyter, 409-462.

POVZETEK

Študenti ekonomije in poslovnih ved kot ciljni uporabniki dvojezičnih (strokovnih) slovarjev

Brez dvoma je slovar pomemben delovni pripomoček za učenca tujega jezika. Z uporabo učnega slovarja lahko uporabnik razširi svoje tujejezične kompetence, vključno s komunikativno kot tudi multikulturno komponento, ki sta v današnjem globaliziranem okolju še kako pomembni. Večina dvojezičnih strokovnih slovarjev je zasnovana kot pripomoček strokovnjakom, ki se ukvarjajo z isto stroko, govorijo pa različne matere jezike in zato so ponavadi zasnovani kot glosarji z navedbo iztočnice v izhodiščnem jeziku in

ekvivalenti v ciljnem jeziku. Študentom pa slovarji, ki so narejeni za strokovnjake, ne morejo veliko pomagati, ker jim same navedbe ekvivalentov ne ponudijo širših informacij, ki jih študenti kot začetniki na strokovnem področju potrebujejo, da bi lahko uspešno kodirali ali dekodirali strokovno besedilo v tujem jeziku. Njihova strokovna terminologija je v nastajanju, tako v maternem kot tudi v tujem jeziku. Zato jim dvojezični strokovni slovarji glede na njihovo učno situacijo morajo ponuditi več, od spremljevalnih besedil do slovarskih sestavkov z bogatejšo in dobro strukturirano mikrostrukturo.

Gljučne besede: strokovna leksikografija, učni slovarji, dvojezični strokovni učni slovarji

ABSTRACT

A dictionary is definitely an important tool for a student of a foreign language. By using a learner's dictionary a user is able to widen their foreign language competency; including communicative as well as multicultural competence, both of extreme importance in today's globalized world. The majority of bilingual specialised dictionaries are designed as a tool for experts who are engaged in the same profession, but speak different mother tongues. Therefore they are designed as dictionaries with the listed entry in the initial language and the equivalent in the target language.

Dictionaries, which are designed for experts, are not really helpful to students because bare equivalents do not offer any further information. As beginners in particular specialised profession students need additional information in order to successfully code and decode specialised texts in a foreign language. Their specialised lexicography in a mother tongue as well as in a foreign language is in a process of being set up. Therefore bilingual specialised dictionaries should offer more in students specific learning environment – anything from accompanying explanations to dictionary texts with richer and well structured microstructure.

Keywords: specialised Lexicography, learner's dictionaries, bilingual specialised learner's dictionaries,